

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Практична психологія»
на тему: «Особливості психологічного стану внутрішньо переміщених осіб»

Виконавець:

Здобувач 2 курсу 5зф12м групи
Факультету ЦЗВФН
Бойко Наталія Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Професор кафедри МППП
Доктор психологічних наук
Асеева Юлія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження:

У зв'язку з тривалим збройним конфліктом на сході України та анексією Криму, питання внутрішньо переміщених осіб (ВПО) залишається однією з найактуальніших соціальних проблем країни. Втрата житла, вимушене переселення, розрив соціальних зв'язків та адаптація до нових умов створюють значні психологічні виклики для ВПО. За даними Міністерства соціальної політики України та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 2024 рік в Україні налічується понад 1,4 мільйона внутрішньо переміщених осіб.

Дослідження психологічного стану ВПО є надзвичайно важливим, оскільки ця група населення стикається з низкою специфічних психоемоційних проблем. Серед них – підвищений рівень тривожності, депресії, ПТСР та інших психічних розладів. Високий рівень стресу, викликаний невизначеністю майбутнього, відсутністю стабільності, соціальної підтримки та безпеки, значно впливає на їхнє психічне благополуччя.

Особливу увагу слід приділяти питанням психологічної адаптації та інтеграції ВПО у нові соціальні та економічні умови. Багато з них стикаються з труднощами при пошуку житла, роботи, доступу до медичних та соціальних послуг, що додатково ускладнює їхнє повсякденне життя. Враховуючи ці фактори, виникає необхідність розробки комплексних програм психологічної підтримки та реабілітації ВПО.

Окрім вже перелічених проблем, важливо звернути увагу на соціальну інтеграцію ВПО у нові громади. ВПО часто стикаються з проблемами дискримінації та стигматизації з боку місцевого населення, що може перешкоджати їхній повноцінній інтеграції. Це вимагає створення та впровадження освітніх програм, спрямованих на підвищення обізнаності суспільства про проблеми та потреби ВПО, а також на формування толерантного ставлення до них.

Крім того, необхідно враховувати особливі потреби вразливих груп серед ВПО, таких як діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю. Для дітей особливо важливо забезпечити безперервність освіти, а також доступ до психосоціальної підтримки, щоб допомогти їм впоратись з травматичним досвідом переміщення. Для людей похилого віку та осіб з інвалідністю важливо забезпечити доступ до медичних послуг та спеціалізованої підтримки, що допоможе їм адаптуватись до нових умов життя.

Ще одним важливим аспектом є економічна інтеграція ВПО. Багато з них втратили роботу або бізнес унаслідок конфлікту та анексії, і тепер стикаються з труднощами у пошуку нових можливостей для заробітку. У цьому контексті важливу роль відіграють програми професійної перепідготовки та підтримки підприємництва, які можуть допомогти ВПО знайти нові шляхи для економічної самостійності.

Слід також звернути увагу на роль неурядових організацій та волонтерських ініціатив у підтримці ВПО. Такі організації часто надають критично важливу допомогу у вигляді гуманітарної підтримки, юридичних консультацій та психологічної допомоги. Важливо, щоб уряд та міжнародні донори підтримували такі ініціативи, оскільки вони доповнюють державні зусилля та сприяють більш ефективному вирішенню проблем ВПО.

Нарешті, важливим завданням є забезпечення довготривалої стійкості та безпеки для ВПО. Це включає як стабільні житлові умови, так і створення безпечного середовища, яке дозволяє ВПО почуватися захищеним та мати надію на майбутнє. Успішна інтеграція ВПО вимагає комплексного підходу, що поєднує зусилля державних структур, міжнародних організацій, неурядових організацій та самої громади.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених різним аспектам проблеми ВПО, психологічна складова їхнього становища все ще залишається недостатньо вивченою. Глибше дослідження психологічного стану ВПО дозволить не лише краще зрозуміти їхні потреби та проблеми, але й сприятиме розробці ефективних підходів до їхньої психологічної підтримки.

Також варто врахувати, що тривале перебування у стані невизначеності та постійний стрес може призводити до хронічних психічних розладів, які потребують спеціалізованого лікування та довготривалої терапії. Важливою складовою комплексних програм підтримки повинні стати не лише психологічні консультації, але й групова терапія, соціально-психологічні тренінги та реабілітаційні заходи, які допоможуть ВПО ефективніше адаптуватись до нових умов життя.

Мета дослідження:

Вивчення особливостей психологічного стану ВПО в Україні, є визначення основних психосоціальних та особистих емоційних проблем, з якими вони стикаються, а також вивчення доступних рекомендацій для психологічної підтримки цієї вразливої категорії населення.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукову літературу щодо психологічних особливостей ВПО та виявити основні психоемоційні та соціальні проблеми, з якими вони стикаються.
2. Науково-теоретично дослідити вплив економічних та соціальних чинників на психічне здоров'я ВПО.
3. Визначитись з етапами психодіагностичного дослідження та психодіагностичним інструментарієм.
4. Емпірично дослідити психологічний стан ВПО.
5. Проаналізувати досвід інших держав щодо організації психологічної підтримки та реабілітації ВПО.

Об'єкт дослідження – особливості внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Предмет дослідження – особливості психологічного стану внутрішньо переміщених осіб.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження були використані такі методи:

1. Теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення наукової літератури з теми дослідження.
2. Емпіричні методи включили наступний психодіагностичний інструментарій: Госпітальної шкали тривоги та депресії (HADS), Тесту нервово-психічної адаптації, Місісіпська шкала оцінювання посттравматичного стресового розладу (для цивільних) та Тесту на визначення стресу (за В.Ю. Щербатих).
3. Статистичні методи: кількісний та якісний аналіз отриманих даних з використанням сучасних методів обробки даних.

Вибірку склали:

130 осіб, які було поділено на чотири групи дослідження (ГД) за віком та статтю. За віком випробуваних було поділено на дві групи зрілий вік – 21-60 років та похилий вік – 61-75 років. Кількість випробуваних чоловічої статі зрілого віку (ГД1) склала 31 особа, а жінок зрілого віку (ГД2) – 39 осіб. Загальна кількість чоловіків та жінок зрілого віку становить 70 осіб. Кількість досліджуваних чоловіків похилого віку (ГД3) та жінок похилого віку (ГД4) становить 27 осіб та 33 особи відповідно. Загальна кількість осіб чоловічої та жіночої статі похилого віку дорівнює 60 осіб. Загалом у нашому дослідженні взяло участь 58 осіб чоловічої статі та 72 особи жіночої статі.

Теоретичне значення дослідження:

Дослідження психологічного стану внутрішньо переміщених осіб (ВПО) має важливе теоретичне значення для розширення наукового розуміння психологічних наслідків вимушеної міграції та адаптації до нових умов життя. Використання валідних та надійних психодіагностичних методик дозволяє отримати глибокі та систематичні дані, що сприяють розвитку теоретичних положень.

Аналіз даних за віковими та гендерними групами дозволяє виявити специфічні особливості психологічного стану різних категорій ВПО. Це важливо для розробки індивідуалізованих підходів до психологічної допомоги та підтримки, враховуючи вікові та гендерні відмінності.

Отримані результати сприяють інтеграції різних теоретичних концепцій у галузі психології кризових ситуацій, посттравматичного стресу та адаптації. Це дозволить створити цілісну теоретичну модель, яка пояснить психологічні механізми, що лежать в основі адаптації ВПО до нових умов життя.

Таким чином, результати даного дослідження роблять вагомий внесок у розвиток теоретичних положень психології кризових ситуацій та

посттравматичного стресу, а також сприяють розробці нових підходів до психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб.

Практична значущість дослідження:

Значущість дослідження психологічного стану внутрішньо переміщених осіб (ВПО) полягає у можливості використання його результатів для розробки ефективних стратегій психологічної підтримки, програм адаптації та реабілітації ВПО. Отримані дані дозволяють створити спеціалізовані програми психологічної допомоги, орієнтовані на зниження рівня тривоги, депресії та інших розладів ментального здоров'я серед ВПО, а також підвищення та розвиток адаптивних функцій та навичок.

Розробка алгоритму надання психологічної допомоги ВПО повинна враховувати вікові та гендерні особливості, включати індивідуальні та групові психотерапевтичні сесії, тренінги з управління стресом, техніки релаксації та інші методи психологічної підтримки. Слід також пам'ятати що визначеність в соціальних та буденних аспектах є важливою складовою психологічного стану особистості, тому слід також передбачати можливість розробки й соціально-психологічних тренінгів, розробляти програми розвитку соціальних навичок, готувати програми реальної допомоги у вирішенні побутових питань (організація соціальної підтримки, доступ до медичних та психологічних послуг); розробляти програми на побудову нових соціальних зв'язків та інтеграцію у нові громади.

Результати дослідження можуть бути використані для підготовки соціальних працівників, психологів, медичних працівників та інших фахівців, які працюють з ВПО. Це сприятиме підвищенню їхньої обізнаності про психоемоційні проблеми ВПО та розвитку навичок надання ефективної психологічної допомоги.

Апробацію дослідження:

Асеева Ю.О., Бойко Н.І. Вплив соціально-економічних чинників на психічне здоров'я внутрішньо переміщених осіб. Ментальне здоров'я. 2024. Вип. 3.

Структура роботи:

Структура включає аналіз наукової літератури з теми, методичну частину, результати дослідження, обговорення та висновки, а також рекомендації щодо покращення психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Загальний об'єм роботи – 120 сторінки, об'єм основної частини роботи складає – 90 сторінок, проілюстрований 3 малюнками та 8 таблицями. Список використаної літератури містить 82 джерела.

Основний зміст роботи:

У першому розділі наведені теоретичні основи вивчення психологічного стану внутрішньо переміщених осіб.

Двадцять перше століття називають епохою глобальної міграції, це поняття вперше ввів наприкінці XIX століття британський вчений Ернст Георг Равенштайн. Основними ознаками міграції є переміщення осіб через територіальні межі – держави, регіону, населеного пункту. Розрізняють зовнішню міграцію, тобто переміщення людей з однієї країни в іншу зі зміною постійного місця проживання та внутрішню. Існують різні уявлення того, що означає «внутрішнє переміщення» та «внутрішньо переміщені особи»: стосується лише юдей, яких було вигнано через конфлікт, насильство та переслідування, або охоплює ще мільйони людей, вигнаних із дому через стихійні лиха та проекти розвитку. Найпоширенішим визначенням є введене колишнім представником Генерального секретаря ООН у справах внутрішньо переміщених осіб Френсісом Денгом, за яким «ВПО – це індивіди або групи, які були зміщені або вимушені залишити свої домівки чи місця постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, порушень прав людини, стихійних або антропогенних катастроф, але не перетнули міжнародно визнаний державний кордон».

ВПО є громадянами своїх країн і мають усі економічні, соціальні, культурні, громадянські та політичні права. Вони мають право на фізичний захист, матеріальну допомогу, свободу пересування та проживання, мають бути забезпечені всіма документами громадянина.

Вторгнення в Україну є однією з найруйнівніших гуманітарних криз новітньої історії. Близько 8 мільйонів покинули Україну, а понад 7 мільйонів стали внутрішньо переміщеними особами. Солдати, а також цивільні особи, які постраждали від війни та конфлікту, піддаються підвищеному ризику проблем з психічним здоров'ям, включаючи ПТСР, тривожні та депресивні розлади.

ВПО піддаються впливу кількох макростресорів, включаючи обставини, що змушують людей залишати свої домівки, події, пов'язані з подорожами та транзитом, стресом після прибуття та проблеми, пов'язані з інтеграцією (поселенням). Психологічний стан ВПО визначаються комплексом факторів, які мають внутрішній та зовнішній характер. Це соціально-економічні умови, соціальна підтримка, пережиті травматичні події, адаптація до нових умов життя, культурні та етнічні особливості, доступ до медичних та психологічних послуг, індивідуальні психологічні характеристики особистості, а також освітній та професійний рівень.

Важливо, щоб приймаюча спільнота була толерантною та відкритою до культурного різноманіття, що сприятиме гармонійній інтеграції ВПО та зменшить рівень стресу, пов'язаного з культурними відмінностями.

Профілі психічного здоров'я- це емоційні стани депресії, стресу та тривоги, пов'язані з труднощами впоратися зі стресовими факторами або потребами в повсякденному житті.

Теоретичною основою дослідження є моделі депресії на основі вразливості та стресу (теорія Бека та теорія безнадії). Компонент стресу вразливості теорії безнадії постулює, що існує взаємодія між негативними життєвими подіями, депресогенним когнітивним стилем і розвитком симптомів депресії. Сприяючим

фактором є наявність основних атрибутів, які схиляють людину до депресії, таких як наявність набору когнітивних упереджень, які впливають на увагу, запам'ятовування та атрибуцію суб'єкта; зміна уявлень про світ, майбутнє і себе, які сприяють негативній інформації. У сукупності ці фактори є «депресогенними переконаннями». Втрата передбачуваних життєво важливих ресурсів може бути провокуючим фактором для депресивного епізоду. У цьому контексті вразливість можна концептуалізувати як схильність індивіда робити негативні висновки про причину та наслідки негативного життєвого досвіду.

Психологічні наслідки вимушеного переселення включають широкий спектр реакцій та станів, від гострого стресу до хронічних психологічних розладів. Наслідки вимушеного переселення – це гостра стресова реакція, ПТСР, депресія, адаптаційні розлади, тривожні розлади, соціальна ізоляція.

Важливим є забезпечення психологічної підтримки для дітей та підлітків ВПО, що вимагає комплексного підходу з різними формами допомоги (індивідуальна та групова терапія, арт-терапія, психоосвітні програми та навчання навичкам управління стресом, доступ до освіти, умови до соціальної інтеграції дітей).

Треба приділяти увагу як зміцненню психічного здоров'я, так і профілактиці та лікуванню поширених психічних розладів. Але зменшення ефективності стандартних методів лікування, низький рівень контактів зі спеціалізованими фахівцями з охорони психічного здоров'я та обмежені ресурси в країнах з низьким рівнем доходу призвели до збільшення інтересу до трансдіагностичних втручань. Процеси, на які спрямовані трансдіагностичні втручання, це, наприклад, регуляція емоцій, роздумування, повторюване негативне мислення або психологічна (не)гнучкість.

Загальними компонентами трансдіагностичного втручання є поведінкова активація (походить від лікування депресивних розладів і включають методи моніторингу та планування діяльності або оцінки життєвих цілей та цінностей), регулювання емоцій, уважність (усвідомлення поточного моменту), управління проблемами (класифікація проблем як потенційно вирішуваних, вибір цільової проблеми та розробка планів вирішення проблеми), психоосвіта, релаксація, підтримуюче консультування, управління стресом (тренінги, відволікання уваги, поведінкова активація тощо).

Успішне вирішення проблем ВПО вимагає комплексного підходу, який включає не тільки надання матеріальної та медичної допомоги, але й забезпечення психологічної підтримки та соціальної інтеграції. Психологічні наслідки вимушеного переселення можуть мати тривалий характер, тому важливо забезпечити довгострокову підтримку та реабілітацію ВПО, щоб вони могли успішно адаптуватись до нових умов життя та відновити своє психічне та емоційне благополуччя.

Дослідження впливу економічних та соціальних чинників є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Наприклад, фінансова нестабільність може призводити до соціальної ізоляції, а відсутність соціальної підтримки може

посилювати економічні труднощі. Тому важливо забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем ВПО, який включає надання фінансової, соціальної та психологічної підтримки.

Загалом демографічні, соціальні та економічні чинники взаємопов'язані та комплексно впливають на психологічний стан ВПО.

Правовий статус та захист прав ВПО регулюється низькою міжнародних документів, таких як Керівні принципи з питань переміщення в середині країни (Guiding Principles on Internal Displacement), прийняті ООН в 1998 році. Ці принципи визнають право ВПО на безпеку, гідність та повагу їхніх прав на всіх етапах переміщення, включаючи захист від насильства та дискримінації, доступ до житла, медичних послуг та освіти. Всередині країни має розроблятися та удосконалюватися політика та стратегія, спрямовані на підтримку та інтеграцію.

В контексті міжнародної підтримки є програма «Кластерного підходу» ООН, яка спрямована на координацію гуманітарної допомоги в надзвичайних ситуаціях і включає різні аспекти допомоги, такі як житло, харчування, медична допомога, освіта та захист прав людини.

Другий розділ містить опис емпіричного дослідження психологічного стану ВПО.

Так, вибірку емпіричного дослідження загалом склали 130 осіб, які були поділені на чотири групи за віком та статтю. Для проведення дослідження використані наступні психодіагностичні методики: Госпітальна шкала тривоги і депресії (HADS), Тест нервово-психічної адаптації, Місісіпська шкала оцінювання посттравматичного стресового розладу (для цивільних) та Тест на визначення стресу (за В.Ю. Щербатих). Було проведено кореляційний аналіз між шкалами тривоги, депресії нервово-психічної адаптації, ПТСР та стресу.

За результатами проведеного експериментального дослідження рекомендується проведення психологічної підтримки та консультування для всіх учасників дослідження з метою виявлення і підтримки осіб з підвищеним рівнем стресу або ризику розвитку психічних розладів.

Третій розділ містить опис психологічної підтримки та реабілітації внутрішньо переміщених осіб.

Реабілітація психологічних розладів у ВПО вимагає комплексного підходу, який включає медичну, психологічну та соціальну підтримку. Важливо забезпечити доступ до кваліфікованої медичної допомоги, яка включає діагностику, лікування та моніторинг стану пацієнтів. Психотерапія є ключовим елементом реабілітації і може включати індивідуальну та групову терапію, когнітивно-поведінкову терапію, методи релаксації та інші підходи, що спрямовані на зниження тривоги, депресії та інших симптомів.

Одним з найефективніших методів реабілітації є когнітивно-поведінкова терапія, яка допомагає пацієнтам змінювати негативні мислення та поведінкові стратегії, що сприяють підтримці розладу. КППТ може включати техніку

самоконтролю, релаксації, когнітивного рефреймінгу та поступового підходу до травматичних спогадів. Інший підхід – травма-фокусована терапія, яка спеціалізується на роботі з переживанням травматичних подій та їх наслідками. Інтеграція та адаптація ВПО у нове середовище є важливими аспектами реабілітації. Це може включати проведення інформаційних компаній, спрямованих на підвищення обізнаності населення про проблеми ВПО, організацію культурних та освітніх заходів, що сприяють взаєморозумінню та толерантності.

В Україні однією з ключових державних програм, спрямованих на підтримку ВПО, є Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб». Цей закон встановлює основні права ВПО, зокрема, право на житло, соціальні виплати, медичну допомогу, освіту, регулює створення системи реєстрації ВПО, що дозволяє відслідковувати їхні потреби та забезпечувати адресну допомогу.

Отже, основними напрямками реабілітації є психотерапія, соціальна інтеграція, навчання та розвиток навичок, моніторинг та оцінка потреб. Ефективна психологічна підтримка має враховувати індивідуальні особливості та потреби ВПО, а також забезпечувати доступ до необхідних послуг та ресурсів.

Висновки:

1. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні стикаються з численними психосоціальними та емоційними проблемами, які значно впливають на їх психологічний стан. Основними викликами є травматичний досвід втрати дому, соціальна ізоляція, стрес через фінансові труднощі та невизначеність щодо майбутнього. Ці фактори призводять до підвищеного ризику розвитку депресії, тривожності та інших психічних розладів.

Важливим аспектом дослідження є виявлення наявних ресурсів та рекомендацій для психологічної підтримки ВПО. Психологічні інтервенції, соціальна підтримка та програми реабілітації можуть суттєво допомогти у покращенні їх психоемоційного стану. Необхідно також акцентувати увагу на важливості створення безпечного середовища, яке сприятиме соціальній інтеграції та відновленню почуття контролю у житті ВПО.

Отже, для ефективної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні необхідно комплексно підходити до їхніх потреб, враховуючи як індивідуальні, так і соціальні аспекти, що сприятиме покращенню їхнього психологічного благополуччя та адаптації до нових умов життя.

2. Проведений аналіз наукових джерел свідчить про те, що ВПО в Україні стикаються з численними психоемоційними та соціальними проблемами. Можливо відокремити наступні соціальні чинники порушення ментального здоров'я ВПО: 1) розлука з родиною та друзями (втрата соціальної підтримки та труднощі і в адаптації); 2) економічна нестабільність (втрата роботи, відсутність стабільності та невизначеність щодо майбутнього); 3) труднощі з доступом до житла (погані житлові умови чи взагалі їх відсутність); 4) соціальна ізоляція

(мовні бар'єри, дискримінація та стигматизація, соціокультурна ізоляція, невизначеність статусу тощо); 5) насильство та травматичні події (переживання травмуючих подій, насилля, втрата, знущання тощо); 6) обмежений доступ до медичних та психологічних послуг (відсутність або неможливість отримати дефіренційовано-кваліфіковану допомогу, відсутність фінансових можливостей на лікування). Всі ці соціальні фактори можуть поєднуватися, створюючи серйозний вплив на психічне здоров'я переселенців, розвиваються: депресивні стани, тривожність, посттравматичний стрес, відчуття соціальної ізоляції та втрата соціальних зв'язків. Їм необхідна комплексна підтримка, яка включає доступ до медичних послуг, соціальної допомоги, а також програмної інтеграції та психологічної підтримки.

3. На етапі визначення етапів психодіагностичного дослідження та обирання психодіагностичного інструментарію було обрано: HADS, Тест нервово-психічної адаптації, Місісіпська шкала оцінювання посттравматичного стресового розладу, Тест на визначення стресу.

4. За результатами дослідження було виявлено високий рівень тривожності та депресії серед ВПО, а також значні труднощі в адаптації до нових умов життя. Найвищий відсоток клінічних проявів тривоги та депресії спостерігається в серед жінок зрілого віку (ГД2 – 41,03% та 30,77% відповідно). За тестом нервово-психічної адаптації і Місісіпською шкалою ПТСР найвищий відсоток осіб з високими балами (явна патологія) спостерігається серед чоловіків похилого віку (ГД3 – 11,11% та 18,52 % відповідно). Найвищий відсоток осіб з високим рівнем стресу спостерігався серед жінок похилого віку (ГД4 – 27,27%). Загальна кількість клінічних проявів тривоги і депресії вказує на наявність загального психічного дистресу в досліджуваному контингенті.

5. Вивчені рекомендації інших держав свідчать про необхідність розробки комплексних програм психологічної підтримки та реабілітації для ВПО. Це включає індивідуальні та групові психотерапевтичні сесії, соціальну інтеграцію через підтримку громади, а також інформаційні кампанії для підвищення обізнаності про доступні ресурси. Систематичний підрахунок і аналіз потреб ВПО є важливими для формування ефективних стратегій підтримки.

Дослідження підтвердило, що психосоціальна підтримка є критично важливою для ВПО, оскільки вони часто відчують нестачу соціальних зв'язків та підтримки. Створення груп самодопомоги та підтримки, а також програми менторства можуть допомогти ВПО знайти нові соціальні контакти та зменшити відчуття ізоляції. Громадські організації відіграють важливу роль у наданні підтримки ВПО. Вони можуть забезпечувати доступ до психологічних ресурсів, юридичних консультацій, а також соціальних послуг, що допоможе зменшити стрес та покращити якість життя ВПО. Взаємодія між громадськими організаціями, державними структурами та міжнародними інституціями є ключовою для забезпечення комплексної підтримки ВПО. Спільні зусилля можуть призвести до створення більш ефективних політик, які враховують специфіку потреб цієї вразливої категорії населення.

Важливим аспектом є необхідність комплексного підходу до психологічної підтримки, що включає не лише індивідуальні консультації, але й освітні програми, тренінги з розвитку навичок адаптації та стресостійкості. Такі програми можуть допомогти ВПО краще справлятися з викликами, з якими вони стикаються. Проведене дослідження вказує на важливість регулярного моніторингу та оцінки потреб ВПО, оскільки їхні потреби можуть змінюватися в залежності від соціально-економічних умов і політичної ситуації в країні. Постійне дослідження та адаптація програм підтримки є необхідними для забезпечення їхньої ефективності. Важливо також зосередитися на розвитку психологічної стійкості у ВПО. Психологічні програми, спрямовані на зміцнення внутрішніх ресурсів, можуть допомогти особам краще справлятися з емоційними труднощами та зменшити ризик розвитку психічних розладів.

Вивчені дослідження підкреслюють критичну важливість систематичного підходу до психологічної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні. Врахування їхніх психоемоційних, соціальних потреб та специфіки демографічних умов є ключовими для формування ефективних заходів підтримки. Систематичне дослідження, моніторинг потреб та активна участь різних соціальних секторів можуть суттєво поліпшити життя ВПО та сприяти їхній інтеграції в нове середовище.

Загальний висновок вказує на те, що для покращення психологічного стану внутрішньо переміщених осіб важливо інтегрувати наукові дослідження з практичними заходами підтримки, враховуючи специфіку їхнього досвіду та потреб.